

A Közép- és Közel-Kelet felőli illegális migráció elemzése, értékelése

SZÉP Ferenc¹

A jelen publikációmban a Közel- és Közép-Kelet illegális migrációit szeretném megismertetni az olvasóval. Ezen belül is a közel- és közép-keleti tömegek helyzetével, körülményeivel és a főbb migrációs útvonalakkal foglalkozom.

Kulcsszavak: illegális migráció, migrációs útvonalak

Az illegális migráció napjainkban is aktuális téma. Az Európai Unió fejlődő gazdasága, magas szintű foglalkoztatottsága, folyamatosan bővülő tagállamai és a további lehetőségek miatt az illegális migráció egyik tökéletes célpontja. Szinte minden nap szembesülünk a hírrel, hogy az unió területén újabb és újabb illegálmigráns-csoportok (továbbiakban migránsok/vándorlók/bevándorlók) fogtak el. Ebből akár arra is következtethetnénk, hogy az Európai Unió nem védekezik kellő intenzitással a migráció ellen. Ez részben valószínűleg igaz is, de konkrétan nem lehet kijelenteni sem ezt, sem az ellenkezőjét, ugyanis az illegális migráció jellegénél fogva látenciát hordoz magában, így az ez elleni védekezés eredményességét (csak úgy, mint a migránsok valós számát) csak megbecsülni lehet.

Az illegális bevándorlás ellen – tekintettel az utas kategóriák sokszínűségére – minden tagállamnak másként kell védekeznie. Európát ez a veszély minden irányból fenyegeti. Az írásomban a Közel- és Közép-Kelet illegális migrációjával kívánok foglalkozni, ugyanis az Európai Uniót e földrész illegális migránsai veszélyeztetik a leginkább.

Az illegális migrációt kibocsátó fő gócpontok Közép- és Közel-Keleten

Szíria

A 2013-as események hatása továbbra is meghatározza a Nyugat-Európába irányuló migrációs útvonalakat és a migráció mértékét. Az országban a nemzetközi nyomás hatására sem rendeződött a helyzet, sőt az Iszlám Állam (továbbiakban: IÁ) térnyerésével az ország egy szabályozhatatlan, ellenőrizhetetlen és szabályrendszer nélküli térséggé

¹ SZÉP Ferenc r. százados, határrendészeti alosztályvezető, Gyula Határrendészeti Kirendeltség, PhD-hallgató, NKE Hadtudományi Doktori Iskola
Ferenc SZÉP police captain, border police subdivision leader, Gyula Border Police Office, PhD student, NUPS Doctoral School of Military Sciences
orcid.org/0000-0002-3125-3380, szepferenc1986@gmail.com

alakult át, aminek a határai folyamatosan változnak. Azokon a területeken, amelyeken az IÁ befolyással bír, rendszeresek a nem muszlim lakosság terrorizálásai, üldöztetései. Az elfoglalt területen élőknek adókat, hadi sarcokat kell fizetniük, így szinte biztosra vehető, hogy elhagyják otthonukat. Továbbra is elsősorban a környező, szintén arab országok védelmét keresik az innen származó személyek, azonban a túlszűfolttság miatt egyre többen menekülnek az egyébként is gyenge menekült-ellátórendszerrel rendelkező és túlszűfolt Törökországba. Körülbelül 7 millió nő, férfi és gyermek menekült el Szíriából az évek óta tartó folyamatos harcok miatt. Törökország az erőszak, üldöztetés és más emberi jogsértések elől menekülők közel felét fogadta. A balkáni útvonal sokáig nem volt annyira népszerű, azonban évről évre egyre nagyobb mértékű emelkedés figyelhető meg a szír állampolgárokat illetően. Egyre többször és nagyobb csoportokat sikerül elfogni, akik között biztosan voltak olyan személyek, akik csak a vélt előnyök miatt vallották magukat szír állampolgárnak. A pontos állampolgárság megállapítását a tömeges ügykezelés nem tette lehetővé. Feltűnő volt, hogy a mélységben, embercsempéssel történt elfogások alkalmával a csoport nagy hányada volt szír állampolgár. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a minőségi, szervezett csempészt is képesek voltak a szírek megfizetni.

Szíriának a jövőre nézve sem túl jók a kilátásai, ebből következik, hogy ennek a kategóriának a jövőbeni megjelenésével továbbra is számolni kell. A nemzetközi nyomás és az orosz, francia, amerikai légi támadások ellenére az IÁ csak kisebb területvesztéseket könyvelhet el. A szír ellenállás pedig csak óriási harcok és veszteségek árán tud területet visszafoglalni. A török csapások pedig – feltételezhetően nem véletlenül – szintén csak a kurdok által lakott területeket érik el.

Összességében, a Szíria területén folyó harcok során olyan életterek jöttek létre, ahova az onnan elmenekültek nem tudnak és nem is akarnak visszatérni, hiszen nincs házuk, nincs oktatás, közbiztonság, egészségügyi ellátás.

A célországai elsősorban Németország illetve az észak-európai térség voltak (Svédország, Norvégia), mivel nagyszámú szír közösség ott van jelen, illetve számukra kedvező volt a menekültügyi politika valamint a szociális ellátórendszer.

Irak

Szíria mellett Irak az az ország, ahol a diktatúrák elűzése után nem tudtak stabil és erős demokratikus hatalmat kialakítani. Ennek következményeként innen indult az IÁ térhódítása. A térségben elsőként jött létre olyan terrorszervezet, amely földrajzi értelemben vett területeket tart ellenőrzése alatt. Súlyos problémaként jelent meg, hogy az elmenekülő iraki személyek kezdetben szír területeken találtak menedéket, azonban az IÁ területszerzései következtében az addig biztonságosnak hitt helyekről is tovább kellett utazni tovább terhelve az adott ország ellátórendszerét. Az irakiakról a szírekhez hasonlóan elmondható, hogy kevés esélyük van arra, hogy származási helyükre visszajutva folytassák megszokott életüket, így velük is nagyobb számban fogunk találkozni a régi vagy újonnan kialakuló migrációs útvonalakon.

A fő ok, amiért elhagyták hazájukat szintén az IÁ térhódítása volt. Munkahelyi tapasztalatom alapján elmondható, hogy legnagyobb számban az iraki kurdok jelentek meg határszakaszunkon, azonban találkoztunk az úgynevezett yazidi vallásúakkal is, akik a legveszélyeztetettebb kisebbséget képviselik Irakban. Róluk is elmondható, hogy a vagyonosabb migránsok közé tartoztak.

Természetesen nagy figyelmet kell fordítani az olyan személyek kiszűrésére, akik iraki állampolgárnak vallják magukat azért, hogy így kedvezőbb elbírálás alá essenek.

Afganisztán

Afganisztán továbbra is az egyik legjelentősebb migrációt kibocsájtó ország. A rendezetlen és bizonytalan afganisztáni helyzet miatt afgán migránsok további hullámai várhatók. Az a tény, hogy a tálibok és a muszlim radikalizmus ismét erősödik, nem kedvez az afgánoknak. E kategória egyébként a Frontex fő prioritásai közé is tartozik. Jelen pillanatban Iránban, Pakisztánban és Törökországban mintegy 5,5 millió afgán állampolgár tartózkodik.

A Pakisztáni kormányzat 2014. év végén – egy Peshavari terrortámadást követően, amelyet feltehetőleg a tálibok követtek el – megkezdte az országban tartózkodó afgán állampolgárok hazatelepítését Afganisztánba. A korábbi időszakban a kormányzat az UNHCR segítségével ideiglenes tartózkodási engedélyt biztosított 1,5 millió, a területükön tartózkodó afgán személynek, de az információk szerint az idei évtől ilyen típusú dokumentumokat már nem állítanak ki, és a korábban kiállítottak is lejárnak legkésőbb 2016 év végéig.

Törökországban is hasonló gondot okoz az afgán állampolgárok ellátása, hiszen a szíreken kívül, egyéb állampolgároknak nem létesült menekülttábor. A Frontex értékelése szerint, ezen okok együttesen az afgán állampolgárok számának további emelkedését hozhatják a 2017 elejétől.

Korábban az afgánok előszeretettel választották a gépjárműben, vasúti járműben történő megbújás módszerét. Ez a módszer, köszönhetően a szerb határőrizeti szerveknek, a kutatásra adott módszertani útmutatóknak és a bevezetett adminisztratív eszközöknek, háttérbe szorult, mondhatni megszűnt. Azt is el kell ismerni, hogy a tömeges migrációs időszakban nem is volt szükség ilyen módszerekre ahhoz, hogy valaki biztonságosan schengeni területre jusson. A jövőben azonban számolni kell a fenti állampolgárok ilyen jellegű illegális határátlépéseire is.

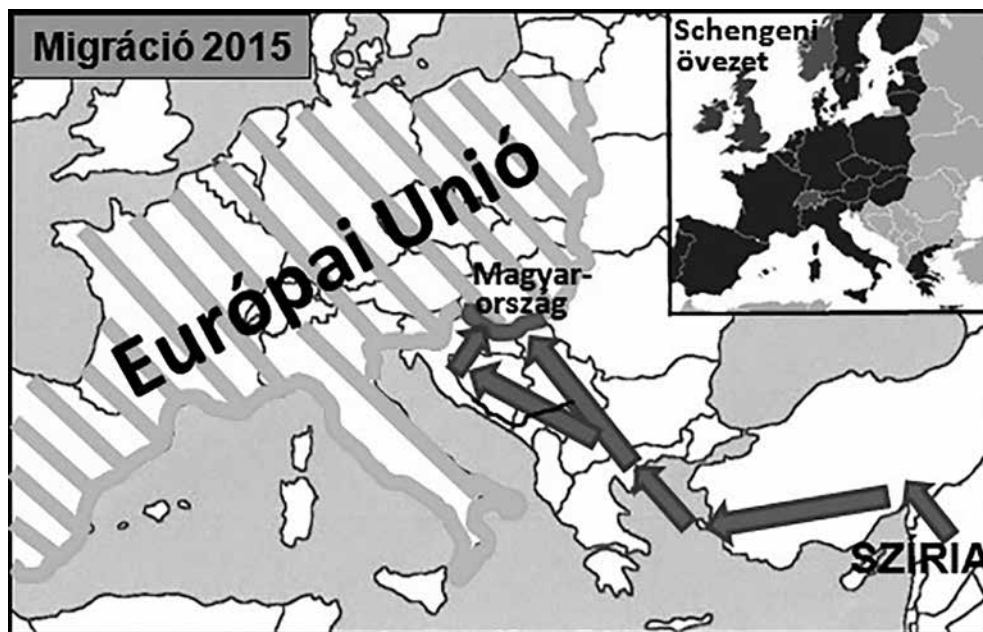
Pakisztán

Az afgán régióhoz hasonlóan egy folyamatosan jelen lévő kategóriát képvisel a tiltott határátlépést elkövetők között, azonban 2015-ig a mértékük nem volt meghatározó. Véleményem szerint őket a nagy tömegek vonzották magukkal. Elsősorban olyan személyekről beszélünk, akik már régóta a Pakisztánból Magyarorszáig vezető útvonal valamelyik országában éltek, dolgoztak, de most a nagy népvándorlással a jobb

megélhetésben bízva ők is elindultak Nyugat-Európába. A pakisztániak számának a növekedése a legdinamikusabb a vizsgáltak közül, 2014-hez képest 6102%-al nőtt a számuk, ami 2014-ben 43 főt, 2015-ben 2667 főt jelentett. Ezzel a negyedik meghatározó állampolgársági kategória, az összes elfogott 12,1%-a. Ekkora mértékű növekedést a gazdasági okokon kívül semmi nem indokol, azonban a jövőben biztosan jelen lévő kategóriáról beszélünk esetükben.

Az úti cél: észak és Európa

A Közel- és Közép-Keleten illegális migráció szempontjából úti célnak tekinthetjük Nyugat-Európát, ezen belül Németországot, Franciaországot, Belgiumot, Svájcot, Hollandiát, Dániát és az Egyesült Királyságot. Az ide vezető út Törökországon, Görögországon, Macedónián és Szerbián keresztül éri el Magyarországot, ezzel jelentős nyomás alá helyezve a szerb–magyar szárazföldi határszakaszt.

1. ábra: A migráció útvonalai a Balkánon keresztül. Forrás: Harmat (2015)

Az Európát célzó illegális migránsok döntően albánok, szírek, afgánok, bangladesiek, pakisztániak, törökök, akiknek nagy része férfi. Ezek az emberek általában kereskedők, földművesek, de vannak diplomás emberek is a vándorlók között. A migránsok egy része egyedül vagy egy önállóan szervezett csoporttal vág neki az utazásnak, amelyhez minimálisan 200–300 euróra van szükségük.

Mások a célország elérése érdekében gyakran veszik igénybe a különböző embercsempész szervezetek szolgáltatásait. Ez az „üzletág” virágzik Közel- és Közép-Keleten, valamint a balkánon. 2015-ben számos embercsempész hálózatot számoltak fel a helyi hatóságok, de végeláthatatlan az utánpótlás.

Egy embercsempész felfogadása nagyon sok pénzbe kerül. Az ár országonként változik és természetesen utaskategóriánként is. Megközelítőleg 500–900 euró közötti összeget kell fizetni egy személyért. A nőkért, idősebbekért és a jobb anyagi helyzetűekért több pénzt kérnek, majd a migránsokat 20–30 fős csoportokba gyűjtik.

A migráció tekintetében eddig két fő útvonal rajzolódott ki. Az egyik az Isztambul – Szófia – Belgrád, a másik, és esetünkben jelentősebb az Isztambul – Athén – Belgrád útvonal, ahol komolyabb ellenállás nélkül tudtak a migránsok eljutni célországaik felé. Fontos állomás lett a görög–macedón határon lévő Gevgelija. A görög hatóságok teljesen feladták a harcot a görög szigetekre özönlő migráns tömegekkel szemben, nem bírtak és nem is tudtak semmiféle szűrő vagy akadályozó tevékenységet folytatni.

A szigetekről a kontinensre érkező migránsokat a görög hatóságok a macedón határhoz irányították, majd szállították. Ezen a szakaszon a macedón hatóságok próbálták megakadályozni a tömegek továbbjutását, azonban ez több alkalommal is kudarcba fulladt. Ezt a szélmalomharcszerű küzdelmet csak alkalomszerűen és csak nagyon rövid ideig tudták fenntartani, komoly akadályt nem tudtak képezni. Amikor a migránsok bejutottak Macedóniába, már nem volt semmi, ami megakadályozta volna, hogy a szerb–magyar államhatárhoz jussanak. A szerb kormánynak voltak próbálkozásai a folyamat lassítására, de hamar átvették a görög példát és elkezdték a magyar határ közelébe szállítani a migránsokat.

A Magyarországra illegálisan beutazók meghatározó többsége jelenleg Szerbián keresztül érkezik. A migránsok fennmaradó, elenyésző hányada jellemzően Románia, illetve Ukrajna felől lépi át az országhatárt. Az illegális migránsok fő magyarországi útvonalai kiválasztása során arra törekednek, hogy az országot minél előbb elhagyhassák. A hazánk különböző pontjain jogellenesen bejutó illegális migránsok úti célja szinte minden esetben valamelyik jóléti társadalmi formát felmutató nyugati ország, s csak alacsony számban jelennek meg a kijelölt befogadó állomások valamelyikén. A jogellenes határátlépést követően cél az M5-ös, M3-as autópálya elérése, onnan Budapest, majd a magyarországi „migrációs tölcsér” végén az M1-es autópályán vagy személyek által – dél- és nyugat-európai úti céljuk elérése során – Szlovénia érintése sem zárható ki. Vasúton keresztül jellemzően Ausztria irányában próbálják elhagyni hazánk területét.²

Az illegális migránsok útján

Az illegális migránsok egy jobb jövő, vagy a túlélés reményében hagyják el otthonukat. Egy embercsempész felfogadása azonban pénzbe kerül. Ezt az összeget általában úgy

² Szép (2016) 2.

teremtik elő az emberek, hogy eladják mindenüket. Az összes állatot, a házukat, földjüket, megmaradt élelmüket. Akinek viszont semmije sincs, bűncselekményeket követ el annak érdekében, hogy valamilyen módon pénzhez jusson. Ha végül sikerül szert tenni a megszabott összegre, felfogadják az embercsempészt és útnak indulnak a kiszemelt ország felé.³

Az utazás kemény fizikai és pszichikai megterheléssel jár, és az így kialakult feszültség miatt előfordulhat erőszak az egy csoporton belül együtt utazók között. Ritka, de az is megesik, hogy halálra verik, majd kifosztják egymást egy-egy ilyen összecsapás során. A csoporton belüli védelemért ugyanis külön fizetni kell az embercsempésznek, ezt pedig nem mindenki engedheti meg magának.

Az erőszak ezen formájának gyakorisága azonban meg sem közelíti azt, amelyet az embercsempészek rendszeresen kifejtenek. Az általuk elkövetett fizikai erőszakra vagy akár emberölésre általában fegyvelmezés és feszültségvezetés miatt kerül sor. Nem egyszer előfordult már, hogy egy embercsempész elvesztette az önkontrollját és megölt 4-5 embert a csoportjából, annak ellenére, hogy azok fizettek a szolgáltatójáért.

A csoporton belül a nők helyzete a legrosszabb. A velük szembeni erőszak, szexuális kizsákmányolás, prostitúcióra kényszerítés mindennapos.

Az utazás során különböző sérüléseket szenvednek (törések, nyílt sebek, zúzódások), a kimerültség miatt pedig legyengül az immunrendszerük és könnyebben kapnak el különböző betegségeket. A betegek veszélyesek a csoportra nézve, ugyanis könnyen megfertőzhetnek másokat. A hosszú út együtt jár az éhezéssel is.

Mindezek ellenére azok, akik ki akarnak vándorolni Közel- és Közép-Keletről, önként vállalják ezeket.

Az Európai Unió álláspontja, helyzete és jövőképe a Közép- és Közel-Kelet illegális migrációval kapcsolatban

Európa a közel- és közép-keleti illegális migráció fő célpontjává vált. Ez a folyamat az egész Európai Unióra nézve veszélyeket hordoz magában, mivel az unión belül 1985 óta (schengeni egyezmény aláírása) a belső határokon történő ellenőrzés fokozatosan megszűnik. Ennek ismertek mind a pozitív, mind a negatív oldalai, amelyek kifejtése külön kutatás tárgyát képezhetné.

A belső ellenőrzés megszűnése magával vonja a külső határok fokozott ellenőrzését, amely azt a feladatot rója az érintett határőrizeti szervekre, hogy őrizzék a külső határokat, és akadályozzák meg az illegális migrációt, valamint a szervezett bűnözés bejutását az Európai Unió területére.

A Közel- és Közép-Keletről érkező illegális migránsok jelenléte érinti az Európai Unió állampolgárait is. Veszélyeket látnak az olcsó munkaerő megjelenésében, amely hosszú távon rontja az esélyegyenlőséget, valamint az illegális munkavállalásban,

³ Yto (2005)

amely pedig az adott tagállam gazdaságára van negatív hatással. Emiatt az illegális határátlépés és az embercsempészet állandó témaként szerepel az Európai Unióban.⁴

Fontos megemlíteni azt a tényt is, hogy idegen szokások, vallások társadalmi reakciókat válthatnak ki. A jövevények szokatlan temperamentuma, alacsonyabb vagy másféle műveltsége óhatatlanul irritálja a többségi lakosságot. Ez kényelmetlenséget, bizalmatlanságot, egyfajta biztonságérzet-hiányt, idegenellenességet okoz, különösen akkor, ha a bevándorlók nem alkalmazkodnak megfelelően új hazájuk viszonyaihoz, áthágják a korábban ott szokásos társadalmi érintkezés írott és íratlan szabályait. Ráadásul ezeknek az őshonos néprétegeknek osztozkodniuk kell a szociális háló kedvezményein a migránsokkal.⁵

Összegzés

Az Európai Uniót délről veszélyeztetető közel- és közép-keleti illegális migráció az elmúlt években emelkedni látszik. A schengeni szabályokkal nem lehet megállítani a menekülteket. Az Európai Bizottság 2015. október óta folyamatosan egyeztet Ankarával arról, hogyan, miként lehetne megállítani a Közel-Kelet és Ázsia felől menekülőket már Törökországban.

Az Európai Unió munkaerőpiaccal kapcsolatos céljai között már nagyon korán szerepelt az az elképzelés, hogy minél több bevándorlót vonzzon Európa, orvosolva az egyre inkább öregedő európai népesség által előidézett, illetve a jövőben várhatóan megjelenő problémákat. Sokan úgy gondolták, hogy ez az álláspont ma is tartja magát, hogy a migránsok bevonásával elkerülhetők lesznek az államcsődök, fenntartható lesz a fejlődés, és az a kérdés, hogy az idős generációknak a nyugdíját ki fogja megfizetni, megoldottá válik. A befogadó országoknak számos olyan problémával kell szembenéznük, amelyekre nem is gondoltak. Az „őslakosokkal” való együttélés, a bevándorlók eltérő vallása, kultúrája, hangosabb beszéde, vehemensebb kifejezőmódja, eltérő iskolázottsága és életvitelle, más életfelfogása – és még sorolhatnám – mind-mind ütközőpontok. A társadalom valós biztonságérzetére a fent kifejtettek jelentős hatással vannak.⁶

Meggyőződésem, hogy továbbra is megválaszolásra vár a kérdés: mi a megoldás arra, hogy megszüntessük a Közel- és Közép-Keletről érkező illegális migrációt? A reális válasz: semmi. Az illegális migrációs folyamat Európán kívüli okok miatt indul útjának és erre realizálható megoldás jelenleg nincs. Ehhez olyan méretű anyagi erőforrásra és olyan szintű nemzetközi együttműködésre lenne szükség, amelyet a világon egyik ország sem tudna úgy biztosítani, hogy közben a saját jólétét is fenntartsa. A helyzeten természetesen lehet javítani, és véleményem szerint az Európai Unió lehetőségeihez mérten törekszik is erre. Azonban az illegális migráció teljes megszüntetése egyelőre lehetetlen feladat.

⁴ Görbe (2016) 84–100.

⁵ Lórinz (2016) 33–35.

⁶ Lórinz (2016) 33–35.

IRODALOMJEGYZÉK

- CSMRFK Szeged Határrendészeti Kirendeltség 2016. január havi jelentése. 1–9.
- Görbe Attiláné Zán Krisztina (2016): Nemzetközi xenofóbia kutatások. In Deák József et al. szerk.: *A toll sokszor erősebb, mint a kard. Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Főrizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft. 84–100.
- Harmat Árpád Péter (2015): *Migrációk történelmében*. Forrás: <http://tortenelemcikkek.hu/node/535> (2016. 04. 17.)
- Lőrincz Béla (2016): A migráció és biztonság összefüggései. In Szenes Zoltán szerk.: *Biztonságpolitika és válságkezelés*. Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft. 33–35.
- Szép Ferenc: Helyzetkép a déli határszakaszon bekövetkezett tömeges migráció rendészeti kezeléséről. *Magyar Rendészet*, megjelenés alatt.
- Yto Barrada (2005): *A life full of holes: The Strait Project*. Forrás: www.opendemocracy.net/arts/morocco_2888.jsp (2016. 04. 24.)

ABSTRACT

Illegal Migration Analysis and Evaluation of the Middle East and the Near East

SZÉP Ferenc

In the publications at present, I would like to introduce the reader to the illegal migration of the Near East and the Middle East. I would also like to present the situation of the masses of this region, the circumstances and the main migratory routes.

Keywords: *illegal migration, migration routes*